

ÅTGÄRDSPROGRAM

för särskilt skyddsvärda träd i kulturlandskapet

Gamla, grova och ihåliga träd är värdefulla för en mängd olika insekter, lavar, mossor och svampar. Olika arter lever i och på olika delar av träden. Träden är också viktiga för t ex fladdermöss. Orsaken till artrikedomen är framförallt att ett gammalt träd kan erbjuda en mängd olika mikromiljöer. Trädet kan vara knotigt, ha skrovlig bark, håligheter och döda vedpartier.

Dessa skyddsvärda träd är en bristvara i landskapet eftersom fler träd dör än vad som hinner växa upp. Sett till norra Europa är vårt land ett av få som fortfarande har stora bestånd av dessa träd. Därför har Sverige ett internationellt ansvar för bevarandet.

Naturvårdsverket och Länsstyrelserna arbetar med ett åtgärdsprogram för särskilt skyddsvärda träd i kulturlandskapet för att vårda och skydda dessa träd.

Länsstyrelserna

Åtgärdsprogram för särskilt skyddsvärda träd i kulturlandskapet

Programmet tar ett helhetsgrepp på träd i hela landskapet även utanför skyddade områden och är ett samarbete med flera andra aktörer som Trafikverket, kommunerna, Skogsstyrelsen, Svenska kyrkan, Art-Databanken och Jordbruksverket.

Fem prioriterade trädmiljöer

Åtgärdsprogrammet fokuserar på skyddsvärda lövträd i kulturlandskapet. Det beskriver fem prioriterade trädmiljöer som ofta har höga natur-, kultur- och upplevelsevärden. Dessa är: grova och gamla ekar, gårdsmiljöer, parker och kyrkogårdar, alléer samt hamlade träd.

Mulmknäppare (Elaterrugineus) är en av många arter som är beroende av gamla grova träd. Dess larv lever flera år i håligheter med mulm i lövträd. Larven rör sig snabbt i mulmen och livnär sig som rovdjur på larverna av andra insekter. Den är klassad som sårbar på rödlistan och det största hotet mot arten är igenväxning av passande hagmarker med gamla hålekar.

Gamla grova ihåliga träd är en bristvara i landskapet

Det första programmet togs fram 2004 och reviderades 2011. I det nya reviderade programmet föreslås en rad olika åtgärder. Fokus ligger på följande områden:

Inventering

De skyddsvärda träden ska inventeras. Syftet är att kartlägga var träden finns, planera åtgärder och följa upp trädens status. Inventeringen ska vara tillgänglig för alla, såväl myndigheter och kommuner som allmänheten. Detta sker genom att alla registrerade uppgifter från inventeringen lagras i Trädportalen (www.tradportalen.se).

Skötsel

Områden med skyddsvärda träd ska skötas på bästa sätt: betesmarker med skyddsvärda träd ska fortsätta att betas, jätteekar som står inträngda av sly och träd ska friställas och bete återupptas. Det är viktigt att fortsätta med hamling på redan halmade träd, återhamla de träd som en gång varit hamlade samt nyhamla yngre träd.

Det största hotet mot ekar är igenväxning. Ekarna påverkas kraftigt av att sly och unga träd växer upp i kronan. Jätteekar bör frihuggas från träd och sly under och fyra meter ut från kronan. Kraftigt igenvuxna områden bör frihuggas etappvis.

Skydd

Områden med träd som är extra värdefulla ska skyddas. Detta kan ske på olika sätt som t.ex. naturminne, biotopskydd och naturvårdsavtal och ska ske i samarbete mellan markägare, kommuner och myndigheter.

Om träden uppfyller en eller flera av följande kriterier pekas de ut som särskilt skyddsvärda:

- jätteträd; träd grövre än 1 meter i diameter på det smalaste stället under brösthöjd.
- mycket gamla träd; Ek, bok, gran och tall, äldre än 200 år. Övriga trädslag äldre än 140 år.
- grova hålträd; träd grövre än 40 cm i diameter i brösthöjd med utvecklad hållighet i huvudstam

Detta gäller både levande och döda träd.

Hamling kallas det när man med regelbundna intervall (mellan 1 och 5 år) skär av alla grenarna på ett träd. Detta var mycket vanligare förr då man torkade kvistarna med löv och sparade dem till foder för djuren inför vintern. Ett träd som hamlas kontinuerligt lever i genomsnitt längre än ett träd som inte hamlas.

FOTO: NINA SÖDERSTRÖM

FOTO: ANNIKA SMÅLANDER

Även död ved är viktigt för många arter. En träddepå kan bestå av både grövre och klenare stockar av lövträd samt grenar och kvistar. Med strategiskt utplacerade depåer kan man på ett enkelt och billigt sätt gynna många arter som lever av död ved, under bark och i svampar som växer på trädet. På köpet gynnas även insektsätande fåglar och däggdjur.

I programmet lyfts flera viktiga åtgärder som alla aktörer bör arbeta med. Några av dem är:

Alternativ till avverkning

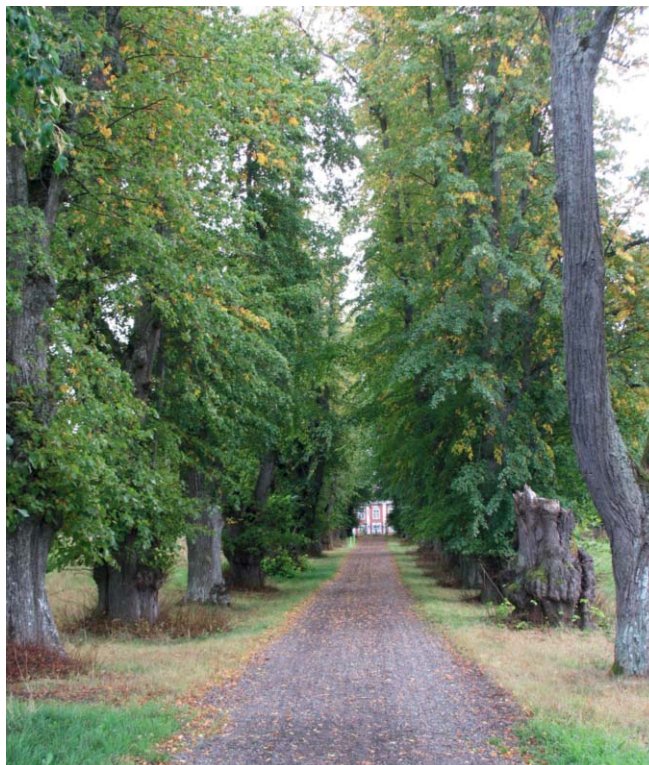
Träd ska inte avverkas om det finns alternativ. Användning av trädvårdsåtgärder som stabilisering och beskärning ska alltid finnas med som ett alternativ till nedtagning. Detta gäller speciellt inom parker, kyrkogårdar, gårdsmiljöer, alléer och tätorter.

Planering av skötsel och åtgärder

För att på bästa sätt genomföra skötsel och åtgärder för träd i parker, kyrkogårdar, alléer och tätorter bör man ta fram en trädvårdsplan för varje område. Varje kommun bör skapa ett trädråd bestående av trädgårdsmästare, ekolog, arborist och kulturmiljövårdare för att planera och förvalta kommunens träd.

Generationsglapp

Vi måste arbeta även med nästa generation träd, de så kallade efterträdarna. Även dessa ska skötas och vårdas så att de i

I alléer och parker finns ofta skyddsvärda träd. Ofta står träden soligt vilket är gynnsamt för träden och för många arter som lever på träden. De fungerar som viktiga spridningskorridorer i landskapet.

framtiden kan ta över som nästa generation gammelträd. Speciellt viktigt är detta i värde-trakter som innehåller en hög täthet av skyddsvärda träd. När träd tas ner på kyrkogårdar, i parker och alléer ska nya träd planteras, gärna de arter/sorter som är typiska för traktens kulturlandskap.

Död ved

Om träd tas ner ska man så långt som möjligt spara den döda veden i området, speciellt stammarna är viktiga att spara. Om detta inte går kan man transportera döda träd, grövre stamdelar och fallna träd till lämpliga platser där de läggs upp i så kallade träddepåer. Minst två sådana träddepåer bör anläggas inom varje kommun.

Information

Det behövs mer information om skyddsvärda träd, speciellt om var de finns och hur man sköter dem. Det är särskilt viktigt att denna information kommer fram till de markägare som har hand om träden så att de kan sköta dem på bästa sätt.

Länsstyrelserna

